

Prof. dr hab. Tadeusz Rachwał

SWPS Uniwersytet Humanistycznospołeczny

Instytut Anglistyki

ul. Chodakowska 19/31, Warszawa

Recenzja dorobku naukowego dr. Tadzia Lewandowskiego do postępowania o nadanie mu stopnia doktora habilitowanego

Dr Tadzio Lewandowski wskazał jako swe osiągnięcie naukowe liczącą 276 stron monografię pt. *Red Bird, Red Power: The Life and Legacy of Zitkala-Ša*, opublikowaną przez University of Oklahoma Press w roku 2016. Monografia ta została, w moim przekonaniu słusznie, wysoko oceniona przez recenzentów wydawniczych nie tylko za jej biograficzną skrupulatność, lecz także za to, iż proponuje nowe odczytanie i ocenę roli nieco zapomnianej indiańskiej pisarki i aktywistki w czasach współczesnych. Monografia dr. Lewandowskiego proponuje niezwykle szczegółową biografię Zitkali-Ša, opartą na bardzo licznych tekstach źródłowych i wcześniejszych publikacjach dotyczących jej myśli i osoby. Owa biograficzna szczegółowość sięga czasem po na pozór nieistotne wydarzenia z życia codziennego bohaterki biografii, które, w szerszym kontekście opisu sytuacji Indian amerykańskich na pod koniec dziewiętnastego i pierwszych dekad dwudziestego wieku, stanowią istotny element wzbogacający czytelniczą wartość książki. Nie będę tu oczywiście streszczał zawartości książki, która chronologicznie prezentuje koleje życia Zitkali-Ša, ukazując ich wpływ na pisane przez nią teksty oraz na kształtowanie się jej przekonań społecznych i politycznych

oraz stosunku do amerykańskiej polityki wobec narodów indiańskich w owym czasie. Ważne miejsce w książce zajmuje także działalność artystyczna, dydaktyczna i aktywizm Zitkali-Ša, głównie jej działalność w Towarzystwie Indian Amerykańskich (Society of American Indians) – jej sprzeciw wobec używania pejotlu, a przede wszystkim jej krytyczny stosunek do systemowo propagowanej asymilacji Indian.

Tytuł książki (*Red Bird, Red Power*) powiązuje angielski przekład imienia Zitkali-Ša (Czerwony Ptak), z zapoczątkowanym pod koniec lat sześćdziesiątych ubiegłego stulecia ruchem Red Power. Ruch ten związany był z działalnością Vine'a Delorii i jednym z jego ważnych i znanych tekstów był opublikowany w roku 1969 roku manifest (*Custer Died for Your Sins: An Indian Manifesto*) propagujący suwerenność Indian i krytykujący ideę ich politycznej i kulturowej asymilacji. Deloria był także zwolennikiem regeneracji indiańskich wartości i religii w kulturze amerykańskiej, który to postulat, zdaniem autora książki, stanowił także jedno z przesłań twórczości i działalności Zitkali-Ša. Postulowała ona także regenerację między innymi w tekście *Americanize the First America: A Plan of Regeneration*, który stanowił deklarację oporu wobec tendencji asymilacyjnych poprzez autonomizację i rozwój samoorganizacji Indian. Dr Lewandowski porównuje w swej książce poglądy Zitkali-Ša wyrażone w pierwszych dekadach dwudziestego wieku z ideami i poglądami Delorii z lat siedemdziesiątych twierdząc, że Zitkala-Ša należy uznać za jedną z prekursorok ruchu Red Power. Owo prekursorstwo stanowi zasadniczą przesłankę omawianej monografii. Nie oznacza to, zdaniem autora, że Deloria, Ruch Indian Amerykańskich (American Indian Movement) i inne późniejsze ruchy doby Red Power czerpały z przesłań i przymyśleń indiańskiej aktywistki. Zitkala-Ša, jak twierdzi autor, nie została w pełni doceniona przez późniejszych indianologów ze względu na fragmentaryczne podejścia do jej twórczości, na podejścia wprowadzające mylący trójpodział poglądów krytycznych, określających jej

dorobek z punktów widzenia liminalnego, asymilacyjnego i dwukulturowego, skutkiem czego obraz jej wizji i poglądów został zniekształcony i spłaszczony. Najsilniej krytykowane jest w książce oskarżanie Zitkali-Ša o popieranie asymilacji, o którego negacji przez pisarkę stanowi także jej odmowa przyjęcia pasywnej pozycji i wygodnego życia, które bezproblemowo mogła zaakceptować dzięki swemu wykształceniu. Wyłaniający się z książki obraz indiańskiej aktywistki to obraz kobiety dumnej, świadomej kulturowej i politycznej siły białej dominacji, a jednak przez całe swe życie walczącej o suwerenność Indian i postrzegającej możliwość zmiany, także dzięki znajomości tego, co autor określa mianem „narzędzi białego społeczeństwa”.

Za dużą zaletę książki uważam ukazanie obrazu codzienności indiańskiej mniejszości w Ameryce zarówno w rezerwach jak i w kontekście instytucjonalnie organizowanych działań reedukacyjno-asymilacyjnych, kontaktów Indian z białą społecznością, warunków życia w szkołach dla Indian i, ogólniej, działania tego, co autor określa mianem „cywilizującej maszyny” Kwaków. Opisy te oparte są na bardzo bogatych materiałach źródłowych, z których autor zdaje się starać nie uronić nawet najdrobniejszych i na pozór niezbyt istotnych dla toku wywodu informacji. Owo życie codzienne Indian autor bardzo udanie uzupełnia komentarzami i analizami systemu edukacyjnego i jego ideologicznych podstaw, stanowiące podstawy stosowanych wobec Indian praktyk organizacyjnych i dyscyplinujących, wpajających wyższość „białego” stylu życia i stawiającego go za przykład do naśladowania. W tle owej codzienności rozgrywa się polityka „większa”, krwawe wojny z Indianami mające na celu pozbawienie ich możliwości autonomicznej egzystencji. Autor, w moim przekonaniu bardzo udanie, ukazuje jednostkowe losy życia i działalności Zitkali-Ša w obydwu tych kontekstach, równocześnie splatając rozwój poglądów pisarki z jej doświadczeniami i przemyśleniami nad historycznymi powikłaniami podboju Ameryki i

losami jej rdzennych mieszkańców. Książka Tadzia Lewandowskiego stanowi, moim zdaniem, przykład wysoce rzetelnej pracy akademickiej i jest wartościową i w znacznej mierze nowatorską próbą użycia biografii do ukazania kulturowo i politycznie istotnych zjawisk w studiach amerykańskich.

Po uzyskaniu stopnia doktora nauk humanistycznych w Uniwersytecie Opolskim w roku 2009 Tazio Lewandowski opublikował, prócz omówionej już książki, dwie monografie, 10 artykułów naukowych w recenzowanych czasopismach oraz 10 rozdziałów w publikacjach zbiorowych. Był także współredaktorem jednego tomu zbiorowego. Jest to dorobek spory choć, powiedziałbym, nieco eklektyczny, skutkiem czego dosyć trudno jest mi zwięźle i jednoznacznie scharakteryzować zainteresowania naukowe habilitanta. Nie charakteryzuje ich także sam habilitant, który w swym autoreferacie skupia się na omówieniu swej poświęconej Dwightowi Macdonaldowi monografii oraz na podręczniku o „uangielszczeniu” angielskiego (*Making Your English 'English'*), do którego powrócę za chwilę omawiając działalność dydaktyczną habilitanta. Pozostałe swe publikacje w zasadzie jedynie wymienia. Sądzę jednak, że zainteresowania badawcze dr. Lewandowskiego w ich zakresie akademickim można podsumować stwierdzeniem konkludującym wspomnianą już wyżej pracę o Macdonaldzie, sprowadzając je do analitycznych konfrontacji problemów kultury, polityki i życia – problemów, którym poświęcone są analizowane w publikacjach teksty i dzieła różnych autorów.

Poświęcona Dwightowi Macdonaldowi książka (*Dwight Macdonald on Culture. The Happy Warrior of the Mind, Reconsidered*), stanowiąca zmodyfikowaną wersję rozprawy doktorskiej habilitanta, stanowi dobry przykład takiej analitycznej konfrontacji, w której poszukuje on możliwości zatarcia dystansu między kulturą elitarną i masową ukazując,

między innymi, możliwość refleksji nad myślą Macdonalda w odniesieniu do na pozór tak odległych od jego poglądów pisarzy jak Ortega y Gasset czy Matthew Arnold i konkludując, iż dydaktycznym przesłaniem jego kulturowej wizji, postrzeganej jako silnie lewicowa, stanowiło nadużycie. Myśl ta stanowiła, zdaniem autora, „postarnoldowską” próbą zmiany umysłowości, o którą walczył. Owa walka „wojownika umysłowości” (*warrior of the mind*) dotyczyła także obszaru użycia języka, którego wagę habilitant bardzo udanie i przekonująco analizuje w artykule „Uptalk, Vocal Fry and, Like, Totally Slang: Assessing Stylistic Trends in American Speech” (2012). Rola języka była istotna także w świetle pism Macdonalda dotyczących współczesnych mu użyc i nadużyć angielszczyzny. Inne artykuły dr. Lewandowskiego także uważam za udane i wartościowe. Jego skrupulatność bibliograficzna, dobór źródeł oraz dbałość o klarowność języka w znacznej mierze dodają jego publikacjom akademickiej wartości.

Bardzo wysoko oceniam działalność dydaktyczną dr. Tadzia Lewandowskiego. Prócz nauczania takich przedmiotów jak kultura, literatura i historia Stanów Zjednoczonych prowadził on zajęcia z praktycznej znajomości języka angielskiego, których efektem stała się wspomniana przeze mnie powyżej książka pt. *Making Your English 'English'*, którą uważam za ważną i cenną z punktu widzenia poprawy i rozwoju jakości nauczania języka angielskiego w Polsce ze względu podjęcie kwestii interferencji językowej i ukazanie wynikających z niej błędów nieporozumień na licznych i stosownie dobranych przykładach. Książka ta stanowi rezultat wieloletniej pracy dydaktycznej habilitanta w kilku instytucjach edukacyjnych w Polsce i jest, moim zdaniem, bardzo potrzebnym podręcznikiem, użytecznym na wszystkich poziomach nauczania i uczenia się języka angielskiego, szczególnie zaś w nauce języka pisanego – także na poziomie pisania akademickiego. Posiada on także doświadczenie dydaktyczne w nauczaniu studentów zagranicznych (Uniwersytet Stanowy w Alfred, w

którym rozpoczął swą karierę akademicka a później prowadził program adresowany do studentów japońskich). Habilitant prowadził seminarium licencjackie z literatury amerykańskiej oraz był promotorem pomocniczym w jednej rozprawie doktorskiej w Uniwersytecie Opolskim.

Jego działalność organizacyjna nie jest, powiedziałbym, zbyt imponująca, i sprowadza się w gruncie rzeczy do współorganizacji dwóch konferencji naukowych, oraz do wykonywania obowiązków wynikających z zatrudnienia w opolskiej anglistyce, do czego zaliczam wymienione w autoreferacie przygotowywanie pytań egzaminacyjnych i zasiadanie w egzaminacyjnych komisjach. Znacznie lepiej ma się jego aktywność w promowaniu dokonań anglistycznych Uniwersytetu Opolskiego oraz prace redakcyjne w kilku czasopismach.

Ogólnie dorobek naukowy habilitanta uważam za wartościowy i wysoko oceniam jego tematyczną wieloaspektowość. Biorąc pod uwagę wszystkie jego osiągnięcia badawcze, aktywny udział w kilkunastu międzynarodowych konferencjach naukowych oraz działalność dydaktyczną uważam, że dr Tadzio Lewandowski w pełni zasługuje na przyznanie mu stopnia doktora habilitowanego.

Tadeusz Riedel
21.11.2016